

Wat schrijf dat blijf (2)

Door Goaitsen van der Vliet in 't *Inschrien* 2011-2

“De Twentse Taalbank is de werkplaats van de Oudheidkamer Twente voor het vinden, in kaart brengen, verzamelen, behouden en toegankelijk maken van alle mogelijke uitingen in en over de streektaal.”

Wat ons te doen staat is een hele mond vol, maar geeft met 'werkplaats' ook heel goed aan wat we de komende jaren willen zijn: geen bank in een kamer, maar een actieve omgeving waar vaste krachten, vrijwilligers en publiek met elkaar iets op poten zetten.

Hoe dan ook, bij alles wat er moet gebeuren: het begint met wat je vindt. In ons geval: aan geschreven, gesproken en gezongen materiaal in en over het Twents. Waar en hoe moet je het zoeken? In het navolgende wat toepasselijke gedachtesprongen en het verslag van een verrassende speurtocht.

Hoe vind je iets? “Wie wat vindt heeft slecht gezocht”, luidt een bekende titel van de dichter Rutger Kopland. Je kunt er eindeloos over doordenken. Een medestamgast van Het Bolwerk verklaart dat je pas echt iets vindt als je nergens naar op zoek bent, maar het fijne weet hij er ook niet van. Eén ding is helder: vinden en vinden is twee.

Soms vind je bij toeval iets van onschatbare waarde. Dan schuif je een kastdeur open en staan er twee haveloze kaartenbakken voor je neus die bij nader inzien een grote, tot dan toe onvermeld gebleven Twentse woordenverzameling blijken te bevatten. Ruwweg geschat zo'n vijfduizend briefjes met Denekamper woorden en uitdrukkingen. Stuk voor stuk zorgvuldig genoteerd met uitspraak en al door

de bekende streekvorser Willem Dingeldein (1894-1953). Een indrukwekkend levenswerk waar meer dan een halve eeuw niets mee is gedaan.

Dit overkwam mij op één van mijn eerste dagen bij de Oudheidkamer Twente. Bij gelegenheid kom ik er graag op terug.

Meestal gaat iets vinden in de verste verte niet vanzelf. Dan gaat er een stoeve zoektocht met hoogst onzekere afloop aan vooraf. Een tocht die op zich ook zeer de moeite waard kan zijn, zoals in het hierna beschreven voorbeeld van rond de laatste jaarwisseling.

Een zoektocht begint met wat je bij toeval vindt. Zo stuiten we bij het in kaart brengen van de Twentse streektaalauteurs in de Twentse Post van maart 1962 op de Hengeloër G. Huzink (77) die naar eigen zeggen al veertig jaar lang woorden, namen en uitdrukkingen uit de volkstaal van Hengelo heeft verzameld. Tegen uitgever en redacteur Johan Gigengack beweert hij er een dikke vierduizend genoteerd te hebben: “Deze woorden zijn zo nodig in een kort zinnetje verwerkt, waardoor het de toekomstige lezer duidelijk wordt wat de werkelijke betekenis van het woord is. Woorden die ik zelf niet als dialect ken, zijn niet opgenomen om mijn eigen verklaring zo zuiver mogelijk weer te geven.”

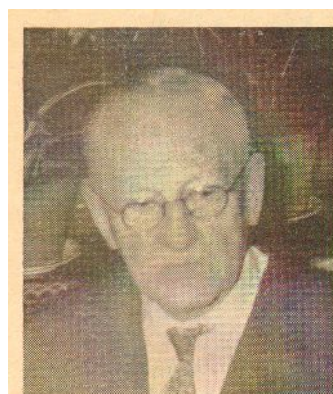
Als Twentse Taalbank worden we dan echt nieuwsgierig, omdat een en ander betekent dat die verzameling een goede afspiegeling kan zijn van de taal van Hengelo in Huzinks jeugd rond 1900. Tenminste, als hij en bij voorkeur ook zijn beide ouders in Hengelo zijn geboren. In ieder geval willen we weten waar de genoemde verzameling is gebleven in de afgelopen vijftig jaar, zodat we hem kunnen toevoegen aan onze taalcollectie, al dan niet fysiek. Alleen maar digitaliseren en toegankelijk maken is al heel wat. Ter oriëntatie: de in 1968 door Broekhuis uitgegeven *Eigenaardigheden van het Twensch Dialect* van Anthonie Ballot (1836-1871) bevat nog geen 600 Hengelose woorden, maar die zijn van ver voor de jaren waar Huzink uit heeft geput. Leuk vergelijkingsmateriaal dus.

Op de vraag of hij zijn verzameling in een of andere vorm wil uitgeven, antwoordt Huzink: “Ik ben al tevreden, wanneer deze op een toegankelijke plaats (bijv. vereniging Oald Hengel) bewaard kan blijven tot nut en genot van toekomstige liefhebbers van onze mooie Twentse sproak.”

Toevallig hebben we de catalogus van Oald Hengel pas nog doorgenomen op de aanwezigheid van ons

nog niet bekende dialectteksten, maar een taalschat als deze zit er niet bij. De opgenomen geschriften in of over de taal van Hengelo zijn zelfs op de vingers van twee handen te tellen. Uit een telefoontje naar het Historisch Museum Hengelo, waar Oald Hengel nu deel van uitmaakt, blijkt dat er verder niets bekend is over deze G. Huzink die, de gemiddelde levensverwachting in acht nemende, zo'n veertig jaar geleden zal zijn overleden.

Kijk, dan begint er iets te jeuken. Dan is er weer een taalbankprojectje geboren en moet er iemand op pad, op zoek naar Huzinks Hengelose taalschat.

G. Huzink

OOLD HENGEL

De kom van het dorp Hengelo werd in de negentiger jaren ongeveer begrensd door de Pastoriestraat, de Deldenerstraat tot aan de Thiemsbrug, de oude Marktstraat, de Enschedesestraat, de Wolter ten Cate straat, het Spoorplein, de Spoorstraat en de Beekstraat aansluitende aan de Pastoriestraat. Als hoofdverkeersweg liep hier doorheen de Deldenerstraat, de Langestraat en de Enschedesestraat. Enige zijstraten als Willemstraat, Beekstraat, Molenstraat, Brinkstraat, Weemenstraat, Drienerstraat, Nieuwstraat, Beursstraat en Wolter ten Catestraat, maakten ongeveer het stratenet uit.

De 77 jarige heer G. Huzink te Hengelo (Deldenerstr. 88) verzamelt al meer dan 40 jaar lang woorden, namen en uitdrukkingen uit de volkstaal van Hengelo zoals die hem van kindsbeenaf bekend zijn.

„Regelmatig schieten me nog woorden te binnen die aan mijn verzameling kunnen worden toegevoegd, welke naar schatting zeker een vierduizend woorden bevat”, aldus de heer Huzink. „Deze woorden zijn zonnig in een kort zinnetje verwerkt, waardoor 't de toekomstige lezer duidelijk wordt wat de werkelijke betekenis van het woord is. Woorden die ik zelf niet als dialect ken, zijn niet opgenomen om mijn eigen verklaring zo zuiver mogelijk weer te geven.”

Op onze vraag of hij zijn verzameling in een of andere vorm wil uitgeven, antwoordde de heer Huzink: „Ik ben al tevreden, wanneer deze op een toegankelijke plaats (bijv. vereniging „Oald Hengel”) bewaard kan blijven tot nut en genot van toekomstige liefhebbers van onze mooie Twentse spraak.”

Welaten de heer Huzink gaarne aan het woord, waar hij ons iets gaat vertellen over het Hengelo van zijn tijd.

Al de genoemde straten hebben van uit het gemeentehuis zeker hun officiële naam gekregen. Het eigenaardige van het geval is, dat de „volksmond” aan een aantal van deze straten een geheel andere naam heeft gegeven. Zo werd de Pastoriestraat „Achterstraote” genoemd. De Willemstraat heette voor de helft „Stikkenstaote” (misschien bestond hier verband met „stikken”: bone-staken) en voor de andere helft „Jöddenstraote”. Dan volgt de Weemenstraat met „Wehmenngaoren”. De Brinkstraat met „Trösstraote” (naar de familienaam Ter Horst). De Molenstraat (genaamd naar een windmolen die daar stond) kreeg de mooie naam van „'n Vilbeald”, hetgeen op een plaats duidde waar gestorven huisvee van de nog bruikbare huid werd ontdaan. Tot vóór het bombardement op 6 Okt. 1944 had Hengelo ook nog een „Fraansepadje”, lopende vanuit de Molenstraat naar de Telgen en er tegenover „'n Kattenhook” uitkomend in de Nieuwstraat niet ver af van de Spoorstraat.

adres aan de Deldenerstraat naar de Beekstraat. Aannemelijk is ook, dat Huzinks foto bij die gelegenheid door Gigengack zelf werd gemaakt, maar er is te weinig van de achtergrond te zien, om de woonkamer boven de drukkerij te kunnen herkennen.

Dat er wel degelijk een verzameling was, volgt uit de oude straatnamen die Huzink opsomt. Als blijkt dat in geen van de volgende nummers van de Twentse Post een bijdrage of vermelding van deze Huzink te vinden is, beginnen we toch te twijfelen. Maar we laten ons niet ontmoedigen.

Erfgenamen zoeken dus. De telefoonlijst van Nederland vermeldt 15 Huzinks, waarvan 11 in Twente. Er is één G. Huzink bij, in Manderveen. Dat zou een kleinzoon kunnen zijn. Maar volgens een huisgenoot is deze bekende rallyrijder beslist geen familie. Ook andere naamgenoten zeggen hun wortels elders te hebben en nog nooit van onze G. Huzink te hebben gehoord. De enige Hengeloër in het gezelschap weet te vertellen, dat de achternaam van zijn Deventer voorvaderen oorspronkelijk Huizink was, maar dat er aan het eind van de 19e eeuw ergens iets mis was gegaan bij een aangifte.

Verder op het internet. In de Genlias-database komt de naam Huzink maar 141 keer voor. Sorteren op voornaam geeft één vermelding die past bij voorletter en levensjaren: Georg Huzink, als bruidegom van 25 jaar oud, op 30 oktober 1909 in Hengelo. Eind 1961 dus 77 jaar oud. Dat zal hem zijn. Overige gegevens: kantoorbediende, geboren in Hengelo, vader Jacob Huzink, bruid Frederika Boer, geboren in Meeden. Van kinderen geen spoor.

We wenden ons tot een medewerkster van de Gemeente Hengelo. Ze gaat voor ons op zoek met bovenstaande gegevens, en vindt zowaar een kleindochter in Hengelo. Die wordt, zoals het hoort, eerst gebeld met de vraag, of wij contact met haar mogen opnemen voor het maken van een afspraak. Friedje Top reageert zo enthousiast met de mededeling dat ze nog aantekeningen van haar opa heeft, dat we de volgende dag al bij haar achter een kopje thee zitten.

Er zijn wat foto's, en twee trouwboekjes. Dat van overgrootvader Jacob Huzink (1843-1916) uit 1877 bevat een aantekening dat diens vader Jan Huizink (1797-1865) nachtrijder was op Deventer, en vervolgens: “Bij het huwelijk van Jacob Huizink

Hoe pak je zoiets aan? Er zijn vier mogelijkheden:

1. De verzameling is nog in het bezit van de familie,
2. De verzameling bevindt zich ergens anders,
3. De verzameling is vernietigd,
4. Er is nooit zo'n grote Hengelose woordenverzameling geweest. Met het oog op het laatste punt moeten we constateren, dat redacteur Gigengack de verzameling niet met eigen ogen heeft gezien. Mogelijk spraken ze elkaar voor het eerst, toen Huzink het gepubliceerde stukje over verdwenen Hengelose straten kwam brengen. Het was tenslotte maar een korte wandeling vanaf diens

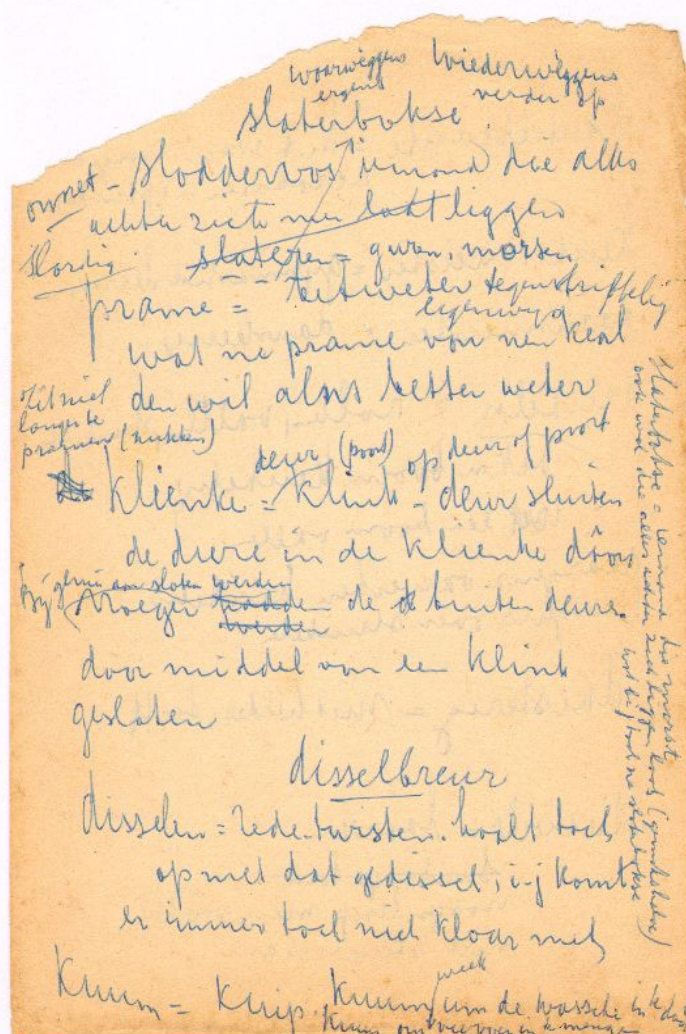
werd foutief zijn naam ingeschreven als Huzink (Twentsch). Hij heette nadien Huzink of Huizink. De kinderen uit dit huwelijk heten Huzink." Een bekend verhaal inmiddels, maar mogelijk niet van toepassing op deze Huzinks, omdat de 'karreman' volgens de Genlias-database al bij zijn huwelijk in 1824 als Jan Husink werd geschreven.

De aantekeningen van opa Georg Huzink (1884-1962) staan op veertien velletjes kladpapier en een kalenderblaadje. Een onaf stukje over de vroegere dorpsbleken van Hengelo, een Twentse variant daarop, wat losse historische aantekeningen, en een kleine dertig woordverklaringen. Onmiskenbaar Oud-Hengelo's, met vormen als 'gienter' (ginds) en 'klienke' (klink). Het is een mooi begin, maar niet de grote verzameling die we zoeken. Ook tante Wil (99) in Badhoevedorp, Huzinks enige nog levende kind, kan niet zeggen waar deze is gebleven. Wel dat haar vader niet lang voor zijn overlijden in juni 1962 contact had met een professor in Groningen. De naam kan ze zich niet herinneren. Heeroma misschien? Ja... die was het!

Het is dus heel goed mogelijk dat de Hengelose woordenverzameling rond Huzinks overlijden via prof. Heeroma bij het toenmalige Nedersaksisch Instituut in Groningen terecht kwam. En aldaar dan

wel te vinden zal zijn in een universiteitsarchief. Het lijkt een doodlopend spoor. De registers van de letterenbibliotheek en de bijzondere collecties brengen ons niet verder. Heeroma's nalatenschap is er niet bekend, laat staan de naam Huzink. Het doet me denken aan de geschriften van de jong overleden Twents taalkundige Herman Bezoen (1908-1953) die door de familie aan het Nedersaksisch Instituut werden toevertrouwd en nog steeds niet boven water zijn. Met als topstuk het dierbare manuscript van *Taal en volk van Twente* (1948) dat zelfs de jappenkampen in Indië had overleefd. Ook dat zal toch ergens moeten zijn. Als het nog bestaat.

Moet je verder graven, als Niebaum, Reker en Van der Kooi, de drie Groninger (oud-)hoogleraren die het zouden kunnen weten, antwoorden dat ze nog nooit een map 'Huzink' zijn tegengekomen? En net zo min een map 'Bezoen'? Moeten we het dan nog proberen bij de conservator bijzondere collecties van de RUG, wanneer die terug is van vakantie? Afwachten maar.

Een week later belt kleindochter Friedje. Niet Nicolette is op bezoek met een stapeltje papieren van opa dat ze bij haar moeder in Badhoevedorp in een kast heeft gevonden. Maar of dat de gezochte woordenverzameling is? Ik haast me naar Hengelo. We zullen zien.

Vinden en vinden is twee. Soms vind je wat je niet zocht, waarvan je zelfs het bestaan niet vermoedde, door gewoon een kast open te trekken of een nummer van de Twentse Post op te slaan. Aan de andere kant leidt een gerichte zoektocht al te vaak niet naar wat je hoopte te vinden. Maar dan kom je wel weer allerlei dingen tegen waar je nog helemaal niet aan had gedacht.

Er is nog een wereld te vinden voor de Twentse Taalbank. Daarom zoeken we grote en kleine speurders die ons daarbij willen helpen. Die hoeven natuurlijk niet meteen dat ene uit het oog verloren manuscript van Herman Bezoen op te sporen. Mogelijkheden zat. Kansen genoeg. Zoals op het vinden van alle publicaties van een lang vergeten schrijver, op het vinden van ongehoorde Twentstalige grammofoonplaten, van revueteksten, van unieke geluidsopnames, van ongekende woordenschatten of alleen maar een boek dat ontbreekt.

Zeg maar, voor elk wat wils. Iedereen die niet wist dat ie het in zich had, kan meteen op pad.